

Lese og skrive med norske forfattere

Denne gang: Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Innhold:

- Les teksten: Innledning til «Sjur Gabriel» (utvidet tekst)
- Les teksten: Teksten i originalt språk.
- Samtale om teksten: Snakk om ord og begreper.
- Les teksten: Les i ett minutt. Kort versjon.
- Les teksten: Les i ett minutt. Utvidet versjon.
- Leseforståelse: Finn ordene som mangler.
- Leseforståelse: Svar på spørsmål til teksten.
- Leseforståelse: Sett setningene i riktig rekkefølge.
- Skriveoppgave: Hvordan er det å være _____ ?
- Skriveoppgave: Skriv om samfunnet på Skrams tid.
- Skriveoppgave: Muntlig-/skriftlig - Gjenfortell «Sjur Gabriel» skriftlig eller for en klassevenn.
- Skriveoppgave: Finn ut mer om Amalie Skram.
- Tegning: Lag en tegning om hvordan hovedpersonen i «Sjur Gabriel» har det.
- Spørsmål til teksten: Lag spørsmål, og spør en klassevenn. Skriv ned.
- Leseforståelse: Hvilke ord passer i teksten? Carlsten-versjon (3 alternative ord).
- Om Amalie Skram og romanen «Sjur Gabriel».
- Lærerveiledning.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Les teksten.

I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet etter gammeldags lengdemål, levde for omtrent 60 år siden en bondemann ved navn Sjur Gabriel.

Gården han eide, var så ussel å se til at den mest lignet en utmark, og huset han bodde i ikke større enn en plasshytte. Han hadde foruten kone og fem barn også fire kyr, sju smaler og en gris å forsørge. Gården het Hellemyren, og det navn var det mening i.

Steinknauser og myrmark var det alt sammen med de svarte, nakne fjellene og den mørkegrønne sjøen til innhegning. Som bierverv drev han med å fiske. Ofte lå han ute om nettene i den lille, tjærede færings-båten med en av de største guttene, som var i ni-tiårsalderen, mest i regnvær, for da bet fisken best. Så rodde han utpå morgenen den halve milen inn til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tiden. Paler og stortorsk stod i en pris av fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. Etter litt over tolv års ekteskap hadde hun født ni barn til verden. De fire siste var døde, og således gikk det til at hennes yngste, Små-Adna som hun kaltes, var fem og et halvt år gammel. I denne tiden, da hun altså intet barn hadde ved brystet, fulgte hun undertiden med når mannen fisket. Hun var så heldig med å få bitt, og dertil så dyktig til å ro som noen kar, uaktet hennes kropp var liten og spinkel som en femtenårs jentes. Men den større fortjeneste hennes medhjelp gav, gikk som oftest ut igjen til brennevin. For hun hadde den vane å ta seg en tår over tørsten så snart det var en aldri så knepen leilighet.

Sjur Gabriel kunne bære seg at hvordan han ville, alltid fikk hun stukket noen fisk til side på byturen, som hun så, under foregivende av et eller annet ærend, lusket av sted med og solgte oppe i Torvegården eller inne på brennevinskneipen tett ved.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Les teksten på språket fra forfatterens tid.

I Hellen en halv Mil nordenfor Bergen, regnet efter gammeldags Længdemaal, levede for omtrent 60 Aar siden en Bondemand ved Navn Sjur Gabriel.

Gaarden han ejed var saa ussel at se til, at den mest ligned en Udmærket, og Huset han bodde i ikke større end en Pladshytte.

Han hadde foruden Kone og fem Børn ogsaa fire Kjør, syv Smaler og en Gris at forsørge.

Gaarden hed Hellemyren, og det Navn var der Mening i. Stenknauser og Myrmark var det altsammen med de svarte, nakne Fjællene og den mørkegrønne Sjø til Indhegning.

Som Bierhverv drev han paa med at fiske. Ofte laa han ude om Nætterne i den lille, tjærede Færingsbaad med en af de største Gutter, der var i ni, ti Aars Alderen, mest i Regnvejr, for da gav Fisken bedst Bid. Saa rodde han ud paa Morgenen den halve Mil ind til Byen, hvor han solgte Fangsten for et par Orts Penger. Fisken var billig den Tid. Paler og Stortosk stod i en Pris fra fire til ti Skilling Stykket.

Konen Oline laa paa Barselseng omtrent en Gang om Aaret. Efter lidt over tolv Aars Ægteskab havde hun født ni Børn til Verden. De fire sidste var døde, og saaledes gik det til, at hendes yngste, Smaa-Adna, som hun kaldtes, var fem og et halvt Aar gammel.

I denne Tid, da hun altsaa intet Barn havde ved Brystet, fulgte hun undertiden med, naar Manden fiskede. Hun var saa heldig med at faa Bid, og dertil saa dygtig til at ro som nogen Kar, uagtet hendes Krop var liden og spinkel som en femtenaars Jentes.

Men den større Fortjeneste, hendes Medhjælp gav, gik som oftest ud igjen til Brændevin. For hun havde den Vane at ta sig en Taar over Tørsten, saasnart der var om end aldrig saa kneben en Lejlighed. Sjur Gabriel kunde bære sig ad, hvordan han vilde, altid fik hun stukket nogle Fisk tilside paa Byturen, som hun saa, under Foregivende af et eller andet Ærinde, lusked afsted med og solgte oppe i Torvegaarden eller inde paa Brændevinskneipen tæt ved.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Snakk om ordene og begrepene i teksten.

Hva betyr «etter gammeldags lengdemål»?

Hva betyr «plasshytte»?

Hva betyr «den lille, tjærede færings-båten»?

Hva betyr «et par orts penger»?

Hva betyr «barselseng»?

Hva betyr «ta seg en tår»?

Andre ord og uttrykk som vi må finne ut av?

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Prøv å oversette originalteksten til dagens norsk.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Hvor mange ord klarer du å lese på ett minutt?

I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet etter gammeldags lengdemål, levde for omtrent 60 år siden en bondemann ved navn Sjur Gabriel.

Gården han eide, var så ussel å se til at den mest lignet en utmark, og huset han bodde i ikke større enn en plasshytte. Han hadde foruten kone og fem barn også fire kyr, sju smaler og en gris å forsørge. Gården het Hellemyren, og det navn var det mening i.

Stenknauser og myrmark var det alt sammen med de svarte, nakne fjellene og den mørkegrønne sjøen til innhegning. Som bierverv drev han med å fiske. Ofte lå han ute om nettene i den lille, tjærede færings-båten med en av de største guttene, som var i ni-tiårsalderen, mest i regnvær, for da bet fisken best. Så rodde han utpå morgenen den halve milen inn til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tiden. Paler og stortorsk stod i en pris av fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. Etter litt over tolv års ekteskap hadde hun født ni barn til verden. De fire siste var døde, og således gikk det til at hennes yngste, Små-Adna som hun kaltes, var fem og et halvt år gammel. I denne tiden, da hun altså intet barn hadde ved brystet, fulgte hun undertiden med når mannen fisket. Hun var så heldig med å få bitt, og dertil så dyktig til å ro som noen kar, uaktet hennes kropp var liten og spinkel som en femtenårs jentes. Men den større fortjeneste hennes medhjelp gav, gikk som oftest ut igjen til brennevin. For hun hadde den vane å ta seg en tår over tørsten så snart det var en aldri så knepen leilighet.

Sjur Gabriel kunne bære seg at hvordan han ville, alltid fikk hun stukket noen fisk til side på byturen, som hun så, under foregivende av et eller annet ærend, lusket av sted med og solgte oppe i Torvegården eller inne på brennevinskneipen tett ved.

Ord:

10

22

23

39

52

67

75

86

97

112

126

140

155

171

185

200

214

229

241

257

269

280

297

301

314

328

341

345

Hvor mange ord klarte du?

1. gang: _____ 2. gang: _____

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Hvilke ord mangler?

I Hellen en halv mil nord for _____, regnet etter gammeldags lengdemål, levde for omtrent 60 år siden en bondemann ved navn Sjur Gabriel.

Gården han eide, var så ussel å se til at den mest lignet en _____, og huset han bodde i ikke større enn en plasshytte. Han hadde foruten kone og fem barn også fire kyr, sju smaler og en gris å forsørge. Gården het Hellemyren, og det navn var det mening i.

Stenknauser og myrmark var det alt sammen med de svarte, nakne fjellene og den mørkegrønne _____ til innhegning. Som bierverv drev han med å fiske. Ofte lå han ute om nettene i den lille, tjærede færings-båten med en av de største guttene, som var i ni-tiårsalderen, mest i _____, for da bet fisken best. Så rodde han utpå morgenen den halve milen inn til byen, hvor han solgte fangsten for et par ords penger. Fisken var billig i den tiden. Paler og stortorsk stod i en pris av fra fire til ti skilling _____.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. Etter litt over tolv års ekteskap hadde hun født ni barn til verden. De fire siste var døde, og således gikk det til at hennes _____, Små-Adna som hun kaltes, var fem og et halvt år gammel. I denne tiden, da hun altså intet barn hadde ved brystet, fulgte hun undertiden med når mannen fisket. Hun var så heldig med å få bitt, og dertil så _____ til å ro som noen kar, uaktet hennes kropp var liten og _____ som en femtenårs jentes. Men den større fortjeneste hennes _____ gav, gikk som oftest ut igjen til brennevin. For hun hadde den vane å ta seg en tår over tørsten så snart det var en aldri så knepen leilighet.

Sjur Gabriel kunne bære seg at hvordan han ville, alltid fikk hun stukket noen fisk til side på byturen, som hun så, under foregivende av et eller annet _____, lusket av sted med og solgte oppe i Torvegården eller inne på brennevinskneipen tett ved.

Hvor passer ordene inn i teksten ovenfor? Kryss ut.

spinkel	dyktig	utmark	regnvær	ærend
yngste	sjøen	Bergen	medhjelp	stykket

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Svar på spørsmålene. Bruk hele setninger.

Hvor bodde bonden Sjur Gabriel?

Hvor mange barn og dyr hadde Sjur Gabriel?

Hva gjorde Sjur Gabriel for å tjene mer penger enn gården ga?

Hva het Sjur Gabriels kone og hvor lenge hadde de vært gift?

Hva brukte konen som regel pengene til?

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Sett setningene i riktig rekkefølge.

Konen var dyktig til å ro.

Sjur Gabriel hadde fem barn.

Konen Oline lå på barselseng en gang i året.

Hellen lå en halv mil nord for Bergen.

Sjur Gabriel fisket ute på fjorden om nettene.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Lag din egen tekst om hvordan det var å være fattig på 1800-tallet.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Gjenfortell teksten om «Sjur Gabriel» med dine egne ord. Skriftlig eller muntlig, eller begge deler.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Lag en tegning fra «Sjur Gabriel».

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Lag spørsmål til «Sjur Gabriel». Spør en klassevenn.

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Hvilket ord passer i teksten? (Ring rundt rett ord)

I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet etter gammeldags lengdemål, levde for omtrent 60 år siden en bondemann ved navn Sjur Gabriel.

Gården han eide, var så ussel å se til at den mest lignet en utmark, og huset han bodde i ikke større enn en plasshytte. Han hadde foruten kone og fem barn også fire kyr, sju smaler og en gris å forsørge. Gården het Hellemyren, og det navn var det mening i.

Stenknauser og myrmark var det alt sammen med de svarte, nakne fjellene og den mørkegrønne sjøen til innhegning. Som bierverv drev han med å fiske. Ofte lå han ute om nettene i den lille, tjærede færings-båten med en av de største guttene, som var i ni-tiårsalderen, mest i regnvær, for da bet fisken best. Så rodde han utpå morgenen den halve milen inn til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tiden. Paler og stortorsk stod i en pris av fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. Etter litt over tolv års ekteskap hadde hun født ni barn til verden. De fire siste var døde, og således gikk det til at hennes yngste, Små-Adna som hun kaltes, var fem og et halvt år gammel. I denne tiden, da hun altså intet barn hadde ved brystet, fulgte hun undertiden med når mannen fisket. Hun var så heldig med å få bitt, og dertil så dyktig til å ro som noen kar, uaktet hennes kropp var liten og spinkel som en femtenårs jentes. Men den større fortjeneste hennes medhjelp gav, gikk som oftest ut igjen til brennevin. For hun hadde den vane å ta seg en tår over tørsten så snart det var en aldri så knepen leilighet.

Sjur Gabriel kunne bære seg at hvordan han ville, alltid fikk hun stukket noen fisk til side på byturen, som hun så, under foregivende av et eller annet ærend, lusket av sted med og solgte oppe i Torvegården eller inne på brennevinskneipen tett ved.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Tegn portrettet av Amalie Skram.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

(Side 2 til skrivning av egen tekst.)

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Amalie Skram

Amalie Skram ble født 22. august 1846 i Bergen og het da Berthe Amalie Alver. Hun ble først gift med Bernt Muller før hun var 18 år. Dette ekteskapet førte til at hun hadde det vondt på mange måter i mange år. Opplevelsene og erfaringene hennes fra denne tiden har påvirket henne i det hun senere skrev som forfatter.

Det var hennes andre ektemann, Erik Skram, som oppmuntret henne til å skrive. Da var hun rundt 40 år.

Amalie Skram døde i København 15. mars 1905.

Sammen med bl.a. Kielland og Lie blir Skram regnet som en av de viktigste forfatterne innen den nye, moderne litteraturen i Norge. Her rettet hun skarp kritikk mot sosiale forhold som hun mente var urettferdige på 1800-tallet. Hun fikk etter hvert en mer naturalistisk vinkling som forfatter, der hun skildret hvordan menneskene i verkene hadde det på det indre plan.

Skram skrev mest romaner, men hun produserte også en del skuespill og noveller, i tillegg til en rekke litteraturanmeldelser. Hun ga ut rundt 20 verk i løpet av de omtrent tjue årene hun virket som forfatter.

Romanen «Sjur Gabriel»

Romanen «Sjur Gabriel» var den første av fire bøker i serien «Hellemyrfolket». Boken ble gitt ut i 1887. Handlingen er hentet fra 1820-tallet, i et område rett nord for Bergen som heter Hellemyren. Den skildrer bonde- og fiskerlivet til vanlige folk på den tiden. Romanen beskriver et ekteskap og deres streben etter å klare å tjene til livets opphold. Gjennom livet deres ser vi også hvordan de forskjellige menneskene reagerer på det vanskelige livet, hvordan og hvorfor de velger å gjøre som de gjør, og hvordan de har det psykisk og emosjonelt.

Bilde av Amalie Skram fra rundt 1890.

Utsnitt av standardbilde fra boken om "Sjur Gabriel".

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Oppgave ___: Sitater av Skram. Les og lær.

Lykken er ikke et krav, det er en oppgave.

Er vi ikke alle produkter som er og må være som vi er?

Betro deg aldri til et menneske, for et menneske kan ikke forstå et annet menneske.

De lyver alltid, når De burde si sannheten, og sier alltid sannheten, når De burde lyve.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Lærerveiledning:

Amalie Skram skrev romanen *Sjur Gabriel*, som kom første gang ut i 1887. Handlingen er hentet fra 1820-tallet, i et område rett nord for Bergen som heter Hellemyren. Den skildrer bonde- og fiskerlivet til vanlige folk på den tiden. Romanen beskriver et ekteskap og deres streben etter å klare å tjene til livets opphold. Gjennom livet deres ser vi også hvordan de forskjellige menneskene reagerer på det vanskelige livet.

Her kan det være mye å ta opp i forhold hvordan det var å leve på den tiden, og hvordan og hvorfor de velger å gjøre som de gjør, og hvordan de har det psykisk og emosjonelt.

Øvingsarkene i dette opplegget vil passe best for elever i 5. – 7. trinn. Med tilpasninger kan de nok også brukes ned i 4. klasse, og videre opp på 8.-9. trinn. Tekstene er bearbeidet litt med hensyn til språk for å tilpasses elevene de er beregnet på.

Hensikten med forfatterserien:

Norge har hatt mange dyktige forfattere opp gjennom tiden. I våre tider blir ofte mange av disse forfatterne glemt. En av hensiktene med denne serien er å bringe disse forfatterne fram i lyset igjen, slik at dagens barn og unge kan bli kjent med dem og hva de skrev. Det er mye vi kan lære av disse forfatterne, både i forhold til språk, sjanger, historie, innhold, form, og aktualitet.

Tanken er også at tekstene i denne serien kan brukes i arbeidet med å utvikle lese- og skriveferdighetene til elevene. Det er laget varierte oppgaver, med tanke på å trene lesehastighet, leseforståelse, skrivetrening, begrepsinnlæring, faktainnhenting, sette seg inn i datidens samfunn mm. Opplegget er også laget slik at det kan tilpasses ulike nivå i klassen, og brukes etter behov.

Språkutvikling:

Tekstene viser hvordan språket var på forfatterens egen tid. Her er det mye som kan tas opp i forhold til språkets utvikling: for eksempel stor bokstav på substantiv, kommaregler, ord som af (=av), der (=som), lidt (=litt), sit (=sit t), d inne i ord (fuld, ind), j for y (øjnene), æ for e (Æbler), lange setninger, delt inn med komma heller enn punktum. Læreren har her mye å velge ut i med tanke på å vise elevene forskjellene på språket da og nå.

Bruken av tekstene

Tekstene i denne serien er hentet fra innledningene til verker av kjente forfattere. De viser hvordan kjente forfattere har startet sine litterære verk. Hva kan vi lære av disse av disse i måten de innleder verkene sine, miljø- og personbeskrivelse, sjanger, språklige virkemidler, og lignende.

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Forskjellige måter å bruke teksten:

1. Til lesetrening: Lese teksten for å bli kjent med den.
 - a. Lese teksten stille, alene.
 - b. Lese teksten høyt sammen i gruppe eller klasse.
 - c. Lese med læringsvenn: Den ene for den andre, og bytte.
 - d. Gjenfortelle teksten for læringsvenn med egne ord, muntlig/skriftlig.
2. Til samtale:
 - e. Bruk teksten som utgangspunkt for å miljø, tiden det er skrevet i, temaet, språklige virkemiddel, o.l.
 - f. Bruk ordene og begrepene i teksten til å bevisstgjøre og utvide ord- og begrepsforrådet.
3. Trene lesehastighet.
 - g. Hvor mange ord klarer eleven å lese på ett minutt?
 - h. Repetert lesing, for å øve opp ordgjenkjenning og lesehastighet.
4. Til trening av leseforståelse
 - i. Lese teksten, og finne ut hvilke ord som mangler.
 - j. Svare på spørsmål til teksten.
 - k. Sette setninger i kronologisk rekkefølge.
 - l. Lage egne spørsmål til teksten, som eleven bruker til å spørre en annen elev i klassen.
 - m. Finne ut hvilket ord i parenteser som gir mest mening i sammenhengen. Denne oppgavetypen er kjent fra Carlstens lesetester.
5. Til skrivetrening:
 - n. Som utgangspunkt for å lage egen fortelling fra tiden teksten er skrevet.
 - o. Gjenfortelle teksten med egne ord, skriftlig eller muntlig.
 - p. Finne ut mer om forfatteren av teksten.
6. Til kreativ utfoldelse:
 - q. Lage en tegning for å illustrere handlingen i teksten.

Dette er noen forslag til hvordan bruke teksten til lese- og skrivetrening, samt samtale og bevisstgjøring omkring innholdet teksten.

Ellers finnes det nok uendelig med andre måter å bruke teksten på, men her håper vi å ha gitt et knippe forslag som kan være nyttige og utviklende for elevene disse tekstene kommer til å bli brukt på.

Lykke til med det gode lese- og læringsarbeidet.

Med beste hilsen

Olav Kåre Kløvning

Netteleven.no

Amalie Skram - «Sjur Gabriel»

Kilder:

Lokus: Lytteeksempel til hele [«Sjur Gabriel»](#).

Aschcehoug. Utdrag fra starten av [«Sjur Gabriel»](#).

[Wikipedia.no](#) – Fakta om Amalie Skram.

[Store Norske Leksikon](#) – Informasjon om Amalie Skram.

Norsk [Biografisk Leksikon](#). Amalie Skram.